

БИКОВ І. О.,
аспірант кафедри морського
та митного права
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 342.951:351.713(4+477)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИТНИХ СТАНДАРТІВ ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У статті досліджено актуальні тенденції та проблеми імплементації європейських митних стандартів до національного законодавства в контексті європейської інтеграції України.

Ключові слова: імплементація митного законодавства, митне право ЄС, митне право України, міжнародне митне право, наближення законодавства, адаптація законодавства, гармонізація законодавства, європейська інтеграція.

В статье исследованы актуальные тенденции и проблемы имплементации европейских таможенных стандартов в национальное законодательство в контексте европейской интеграции Украины.

Ключевые слова: имплементация таможенного законодательства, таможенное право ЕС, таможенное право Украины, международное таможенное право, приближение законодательства, адаптация законодательства, гармонизация законодательства, европейская интеграция.

The article investigates current trends and problems of the implementation of the European customs standards into national legislation in the context of European integration of Ukraine.

Key words: implementation of customs legislation, customs law of EU, customs law of Ukraine, international customs law, approximation of legislation, adaptation of legislation, harmonization of legislation, European integration.

Вступ. Вдосконалення національного митного законодавства, як і будь-якого іншого, може здійснюватися шляхом імплементації законодавства ЄС. Так, серед іншого, Угода про Асоціацію вимагає від України впровадження положень митного законодавства ЄС, що й наближує національне митне законодавство до стандартів Європейського Союзу.

Це ставить перед юридичною наукою не лише питання співвідношення митних стандартів ЄС та національної системи митного законодавства, а і визначає основні особливості імплементації європейських митних стандартів у національне законодавство. Аналіз застосування європейських вимог та стандартів є не лише теоретичною проблемою, а і практичним аспектом діяльності митних органів України. Науковий аналіз імплементації митного законодавства ЄС дає можливість використовувати найкращий позитивний досвід Євросоюзу з метою його використання в подальшому вдосконаленні національного митного законодавства.

Треба відмітити, що окремі аспекти теми досліджувались у роботах Андрійчука В., Висоцького А., Гончарук О., Денисова В., Додіна Є., Дубініна А., Єгорова О., Ківалова С., Кляна Ф., Кормича Б., Перепелкіна С., Сіденка В., Мазура А., Мокія А., Федотова І., Філатова В. та інших.

Постановка завдання. Сучасний стан наближення національного митного законодавства до стандартів ЄС інколи зводиться до фактичного здійснення державою міжнародних зобов'язань всередині держави шляхом трансформації міжнародно-правових норм та норм ЄС.

Імплементація митних стандартів ЄС є фактичним впровадженням, введенням у дію норм європейського митного права, які у встановленому законом порядку стають частиною національного законодавства. Треба зазначити, що саме момент набуття такими нормами чинності в національному законодавстві є підставою для проведення їх імплементації. Усе це актуалізує дослідження імплементації європейських митних стандартів до митного законодавства України. Тому публікація має як теоретичне, так і практичне значення.

Результати дослідження. Вважаємо за важливе відмітити те, що в основі національного механізму імплементації європейських митних стандартів є національна правова система.

Імплементація відбувається такими стадіями: закріплення (прийняття, ратифікація) міжнародних норм; етапізація здійснення прав людини (визначення часових параметрів їх впровадження залежно від можливостей суспільства і держави); визначення державних органів і посадових осіб, на яких спеціально покладається обов'язок забезпечення прав і свобод; інтерпретація і конкретизація юридичних актів щодо прав людини; процедуризація здійснення прав людини; встановлення і реалізація юридичних засобів охорони й захисту прав людини [6, с. 99].

Україна має вже чималий досвід імплементації у сфері митного законодавства. Щоправда, існують недоліки митного законодавства України, які не дозволяють вважати його формування завершеним процесом. Це передусім відсутність закріпленого порядку імплементації міжнародних норм до митного законодавства України, а саме відсутність нормативного закріплення поняття імплементації та механізмів її реалізації. Дослідження історії дало змогу впевнено стверджувати, що процедура імплементації міжнародних норм до митного законодавства України стосується лише норм процедурного характеру, тобто порядку проведення окремих митних процедур (митний контроль, митне оформлення), а отже, не впливає на структуру митних органів та питання їх компетенції [3, с. 28].

Робота з впровадження європейських митних стандартів в Україні вже проходить. Так, наприклад, значним стимулом для принципового перегляду й активізації роботи в цьому напрямку стало видання Президентом України Указів від 24.10.2003 р. № 1208 «Про серйозні недоліки в роботі Державної митної служби України» та № 1209 «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності митної служби України».

У 2004 р. Державною митною службою України впроваджено застосування вантажної митної декларації в електронній формі. Цей експеримент був регламентований Тимчасовими правилами митного контролю і митного оформлення товарів і транспортних засобів, що декларуються з поданням вантажної митної декларації в електронній формі, затвердженими Наказом Держмитслужби України від 15.09.2004 р. № 671. Електронна форма декларування товарів передбачалася Положенням про вантажну митну декларацію, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.1997 р. № 574, проте, як відомо, вона не застосовувалась у зв'язку з тим, що не існувало законодавчих підстав для застосування електронного документообігу та електронного цифрового підпису.

З прийняттям Законів України від 22.05.2003 р. № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» та від 22.05.2003 р. № 852-IV «Про електронний цифровий підпис» відповідні нормативно-правові підстави були створені, а електронне декларування поширювалося винятково на тих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які за згодою Державної митної служби України брали участь в експерименті з впровадження електронного декларування.

Наказом Державної митної служби України від 18.10.2006 р. № 907 було затверджено Концепцію створення, впровадження і розвитку системи електронного декларування товарів, яка мала на меті прискорення товарообігу, скорочення часу на здійснення митного контролю, виключення суб'єктивних факторів під час здійснення митних процедур.

У 2008 році розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 р. № 1236-р. схвалено Концепцію створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця», що передбачала її поетапну реалізацію впродовж 2009–2013 років. Електронна митниця (англ. e-Customs) розглядається як багатофункціональна комплексна система, що існує в митних органах країни і поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування, а також дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування [6, с. 14]. Основою для створення вище зазначеного нормативного документа стало приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції.

У 2010 р. було оприлюднено Концепцію реформування Митної служби України «Обличчям до людей», основною метою якої є максимальне наближення митних процедур до європейських і світових стандартів, їх максимальне спрощення на всіх етапах, скорочення впливу людського фактора на результати митного оформлення, реалізація повноцінного партнерства між митними органами і бізнесом [5].

Так, згідно із зазначеною Концепцією, встановлено термін реформування митної служби України – 2010–2015 рр., упродовж якого основними завданнями є: приведення національного законодавства в митній сфері у відповідність до міжнародних стандартів; законодавче і нормативне спрощення процедур митного контролю та митного оформлення; спрощення та розширення переліку методів гарантування і сплати податків; розвиток застосування принципу «єдиного вікна» і єдиного державного контрольного органу в пункті пропуску; розвиток системи «уповноважених економічних операторів»; створення безпаперового середовища надання державних послуг у митній сфері – електронне декларування; розширення джерел отримання достовірної митної інформації; створення уніфікованих і прозорих правил визначення митної вартості товарів та їх класифікації; підвищення прозорості інформації щодо митних процедур і правил; розвиток діалогу і співробітництва з бізнесом [5].

Але залишається низка проблем більш загального, ніж суто митні справи, характеру. Насамперед, це – необхідність удосконалення всієї системи законодавства України в галузі зовнішньоекономічних зв'язків, приведення їх у відповідність до чинних у міжнародному спілкуванні принципів та норм, що є головним завданням у зв'язку з наміром створення Україною зони вільної торгівлі та підписанням угоди про асоційоване членство з ЄС.

Крім того, важливим у контексті імплементації митних стандартів ЄС для України є виконання розпорядження КМУ від 17.09.2014 року № 847-р «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», яке затверджує план заходів з імплементації Угоди про Асоціацію на 2014–2017 роки.

Розпорядженням КМУ від 18.02.2016 року № 217 – р затверджено План заходів з імплементації розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2016–2019 роки [1].

Відповідно до глави 1 Плану заходів з імплементації національного режиму та доступу товарів на ринки визначається методика скасування сторонами рівнів увізних мит, як того вимагає ст. 29 Угоди про Асоціацію.

На даному етапі одним із завдань є підготовка порядку скасування сторонами ввізних мит на товари, які походять з іншої сторони, відповідно до чого Україна має розробити такий порядок та процедуру його затвердження та погодити їх з ЄС.

Глава 5 Плану заходів з імплементації регулює митні питання та сприяння торгівлі, встановлює необхідність приєднання до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р.

Так, п. 35 Плану заходів з імплементації передбачено встановлення електронної системи обміну даними про товари, які переміщуються транзитом, між всіма митними органами – учасниками транзиту та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності шляхом:

1) виконання плану імплементації Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р., схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391 «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі» [2];

2) забезпечення тестового функціонування системи NCTS на національному рівні;

3) ратифікації Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р. протягом шести місяців із дати отримання Україною запрошення від Сторони ЄС щодо приєднання до зазначених Конвенцій на правах договірної сторони.

Відповідно до п. 36 Плану заходів з імплементації передбачено прийняття актів законодавства, які нададуть найбільш сприятливі умови для торгових операторів (Регламент (ЄС) 952/2013 Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 р., яким встановлюється Митний кодекс Союзу, крім статей 4, 10, 11, 24, 25, 54, 46 (пункти 3, 5-8), 50 (пункт 1), 99, 178, 179, 204, 278). Виконання плану імплементації Регламенту (ЄС) 952/2013 Європейського Парламенту та Ради від 9 жовтня 2013 р., яким встановлюється Митний кодекс Союзу, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391 «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі».

Пункт 37 Плану заходів з імплементації серед завдань визначає імплементацію Регламенту Ради (ЄС) 1186/2009, що встановлює систему Співтовариства для звільнення від сплати мит країн (розділ I «Сфера застосування та визначення» та розділ II «Звільнення від ввізного мита»), та Директиви Ради (ЄС) 2007/74/ЄС про звільнення від податку на додану вартість і акцизів на товари, що ввозяться особами, які подорожують із третіх країн (розділ 3 «Кількісні обмеження»).

Виконання плану імплементації Регламенту Ради (ЄС) 1186/2009, що встановлює систему Співтовариства для звільнення від сплати мит країн, та Директиви Ради (ЄС) 2007/74/ЄС про звільнення від податку на додану вартість і акцизів на товари, що ввозяться особами, які подорожують із третіх країн, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391 «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі».

Відповідно до п. 38 Плану заходів з імплементації імплементація Регламенту (ЄС) 608/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 р. про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та Імплементаційного Регламенту Комісії (ЄС) 1352/2013 від 4 грудня 2013 р.,

яким встановлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) 608/2013 Європейського Парламенту та Ради щодо митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності.

Виконання плану імплементації Регламенту (ЄС) 608/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 р. про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та Імплементаційного Регламенту Комісії (ЄС) 1352/2013 від 4 грудня 2013 р., яким встановлюються форми документів, передбачені Регламентом (ЄС) 608/2013 Європейського Парламенту та Ради щодо митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 р. № 391 «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі».

Пунктом 19 Плану заходів з імплементації визначена важливість імплементації найкращих європейських практик, у тому числі Митних прототипів “Customs Blueprints” в оновленій редакції шляхом розроблення проекту Стратегії розвитку митної справи в Україні на підставі Митних прототипів “Customs Blueprints” в оновленій редакції.

Висновки. Ефективність правового механізму взаємодії ЄС та України залежить від формування системи правових засобів і заходів, які могли би забезпечувати реалізацію інтеграційних процесів. Імплементація митних стандартів ЄС до національного митного законодавства може мати таку систему заходів: порівняльно-правове дослідження сучасних правових систем ЄС та України, виявлення їх особливостей як у цілому, так і в галузевому аспекті; визначення оптимальних форм гармонізації національного митного законодавства з європейським та його уніфікація, розробка та реалізація відповідних засобів його здійснення та правозастосування; визначення видів та рівнів гармонізації й уніфікації митного законодавства; виявлення умов здійснення митних процедур; узгодження митної термінології. Реалізація зазначеного допоможе Україні ефективніше використовувати позитивні надбання імплементації до національного законодавства митних стандартів ЄС.

Список використаних джерел:

1. План заходів з імплементації розділу розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2016–2019 роки, розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 року № 217-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80/paran29#n29>.
2. Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері оподаткування, митних питань та сприяння торгівлі, розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2015 року № 391-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/391-2015-%D1%80>.
3. Давиденко Л.М. Забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур (організаційно-правові аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л.М. Давиденко. – Д. : Академія митної служби України, 2007. – 209 с.
4. Митні інформаційні технології / О.Ф. Волик, О.В. Кашеєва, І.В. Дорда та ін. ; за ред. П.В. Пашка; передмова А.В. Толстоухова. – К. : Знання, 2011. – 391 с.
5. Обличчям до людей : Концепція реформування діяльності митної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article?art_id=2213039&cat_id=2213024.
6. Філатов В.В. Імплементація міжнародних норм до митного законодавства України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.В. Філатов. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2012. – 200 с.

